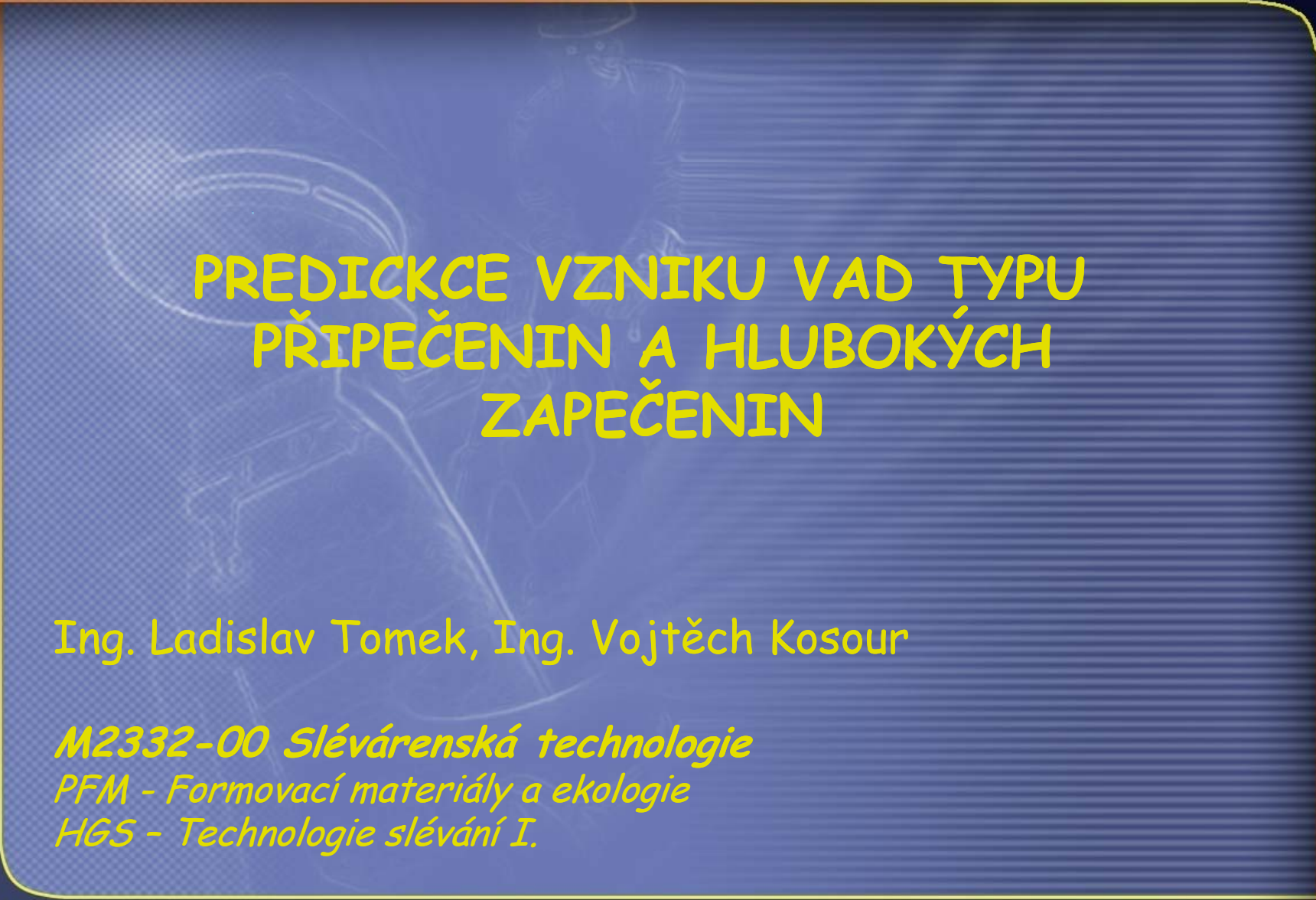

PREDICKCE VZNIKU VAD TYPU PŘIPEČENIN A HLUBOKÝCH ZAPEČENIN

Ing. Ladislav Tomek, Ing. Vojtěch Kosour

M2332-00 Slévárenská technologie

PFM - Formovací materiály a ekologie

HGS - Technologie slévání I.

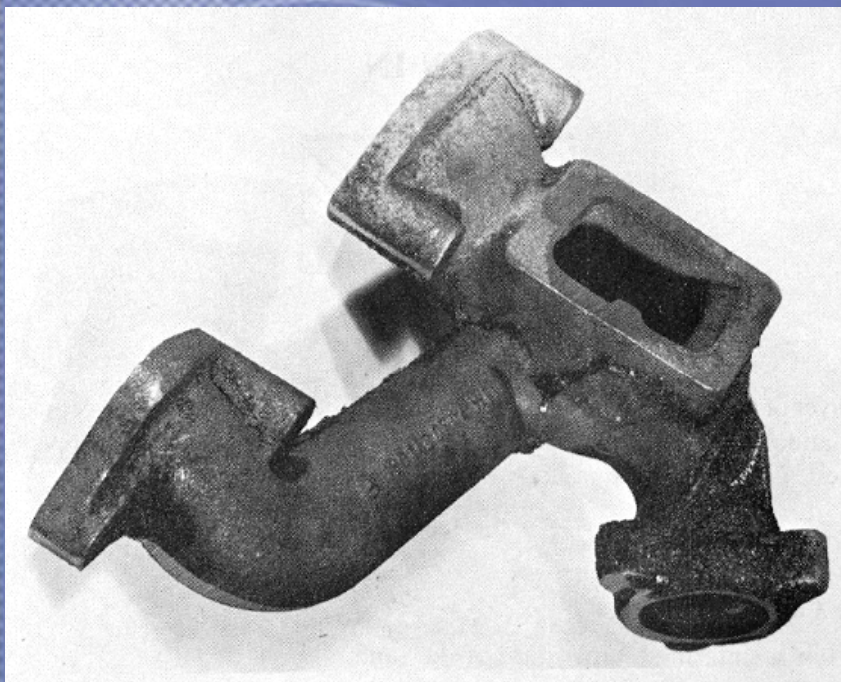
ÚVOD

- Výroba jakostních ocelových a litinových odlitků vyžaduje, aby povrch odlitku byl hladký a bez povrchových vad
- Jedna z těchto vad je způsobena penetrací kovu do slévárenské pískové formy se vznikem nežádoucích produktů na tomto rozhraní
- Výsledkem reakcí na rozhraní formy a kovu, v závislosti na stupni proniknutí kovu, mohou tedy být **připečeniny** a hluboké **zapečeniny**. Tyto mohou mít významný vliv především na snížení mechanických vlastností odlitků, zvláště pak na únavovou životnost. Jejich vliv může vést i ke zhoršení obrobitelnosti odlitků
- Cena opravných prací těchto vad (připečeniny, zapečeniny) je nejen vysoká, ale zároveň tyto opravné práce mohou prodlužovat dodací termíny k zákazníkovi a současně se zhoršuje pracovní prostředí ve slévárně (silikátový prach-nemoc silikóza)

Připečeniny

- Poměrně tenká a vysoce adhesní vrstva písku vyskytující se často na rovných plochách
- Kov penetruje do větší hloubky než je průměr zrna ostřiva
- Vada se vyskytuje na nejteplejších částech odlitku
- Odstranění připečenin je technicky náročné a obtížné. Lze ho dosáhnout opakovaným broušením a tryskáním
- Charakteristicky se vyskytuje tam kde kov, na rozhraní kov-forma, zůstane na vysoké teplotě po dostatečně dlouhou dobu aby byl schopný rozložit pojivový systém nátěru, a dostat se přes něj zatímco je stále tekutý (kov)

Obr. Příklady připečených odlitků

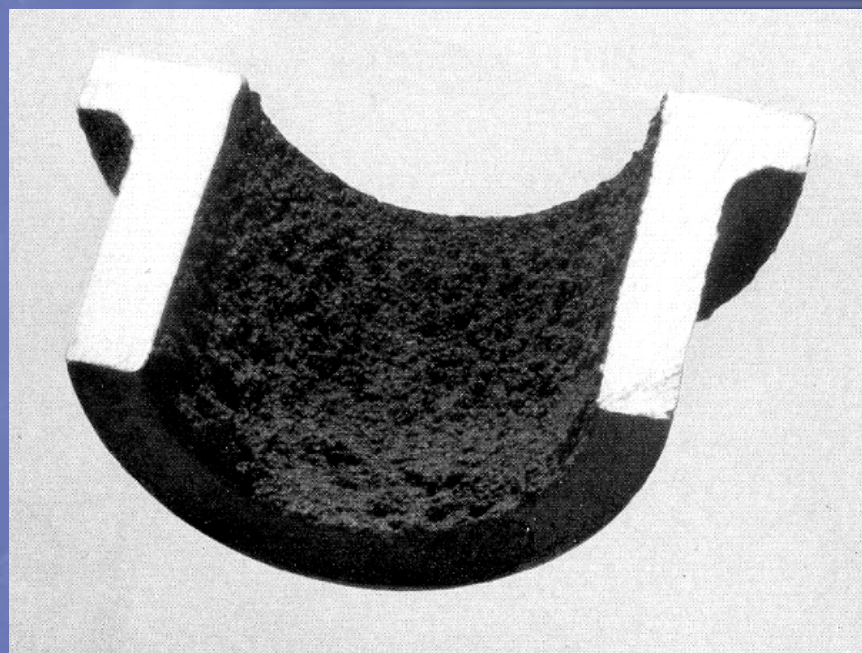

Hluboké zapečeniny

- Jedná se o tenkou vrstvu nataveného písku, která pevně drží na povrchu odlitku. Tento povrch má sklovitý vzhled a může být poset d'olíčky.
- Kov může vnikat do značné hloubky, často i několik centimetrů
- Pórovitý konglomerát písku a kovu vzniká v silně tepelně exponovaných místech formy (jádra, dutiny) a většinou jej lze velmi obtížně oddělit od povrchu odlitku

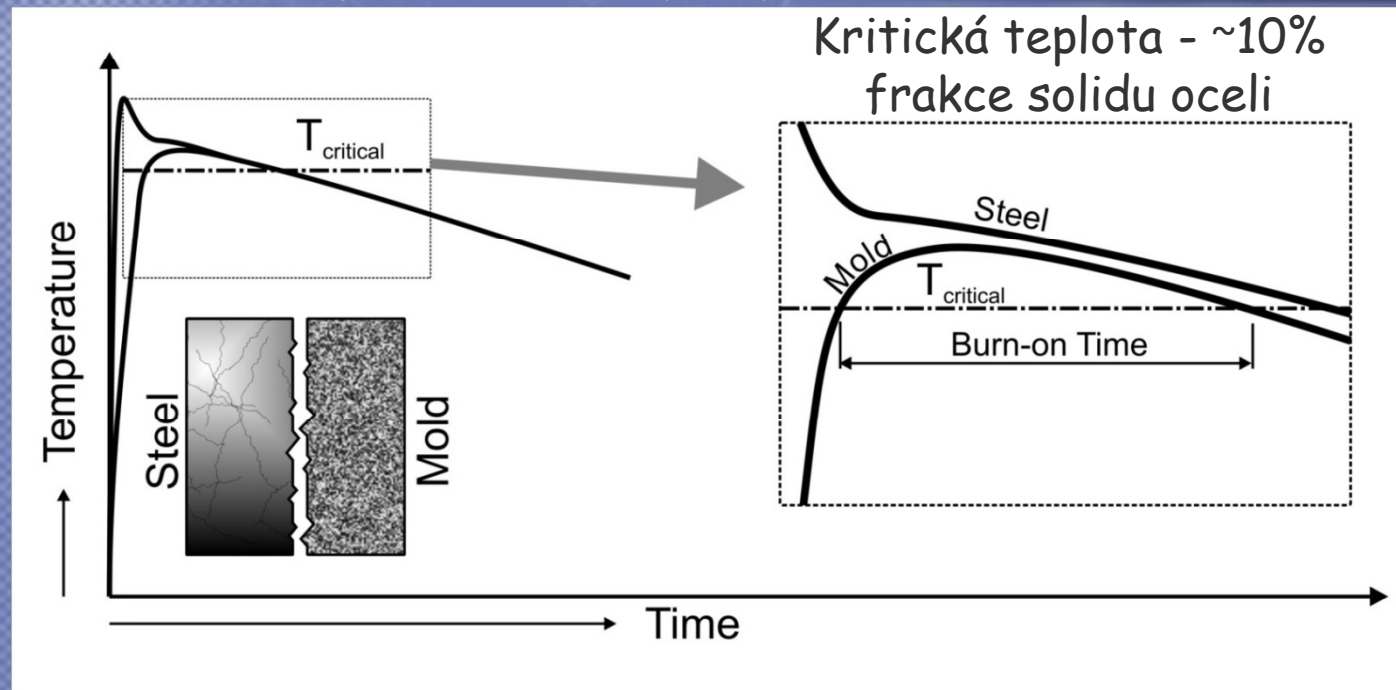
- V případě hlubokých zapečenin mohou podmínky vzniku silně podporovat parametry jako: nízké povrchové napětí kovu, zvýšený metalostatický či dynamický tlak, vysoká teplota kovu a pískové směsi, nízká tepelná vodivost formovací směsi, nízká prodyšnost formovací směsi, atd.

Obr. Příklad odlitku s hlubokou zapečeninou

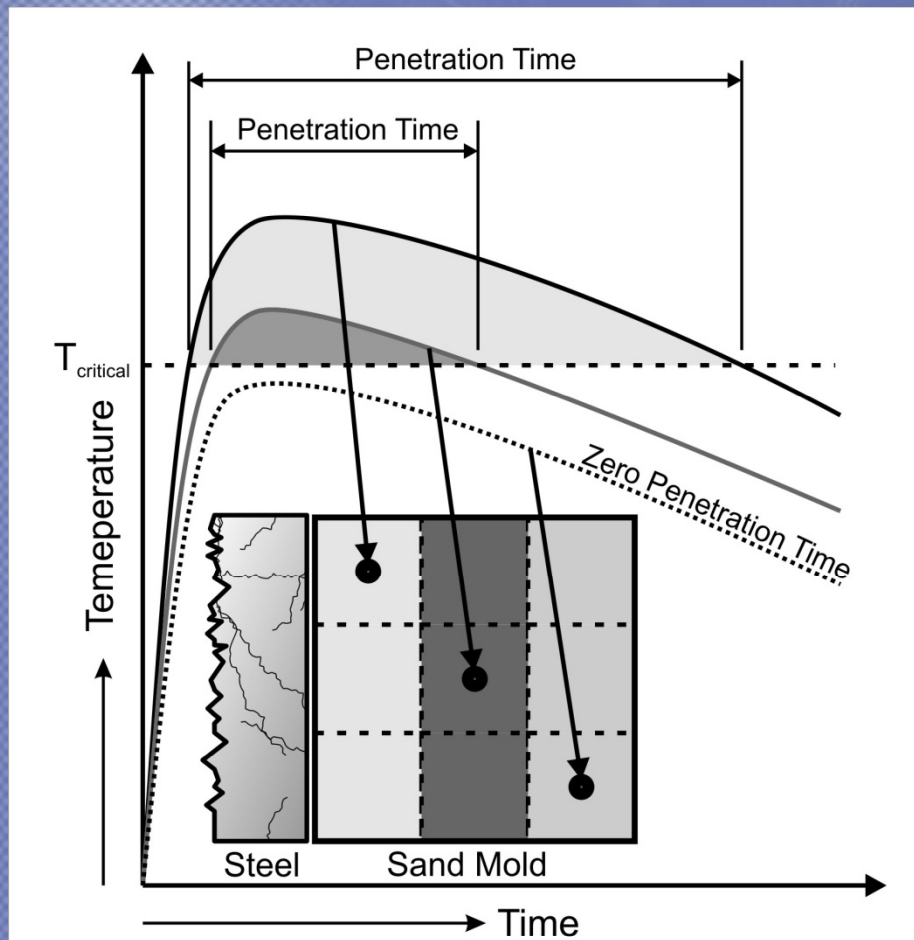

Metodika predikce připečenin

Obr. Metodika predikce vzniku zapečenin založená na kalkulaci času, kdy teplota formy (na povrchu) v daném místě překročí kritickou teplotu -metodika použitá autory C. Beckermann, B.E. Brooks, V. L. Richards

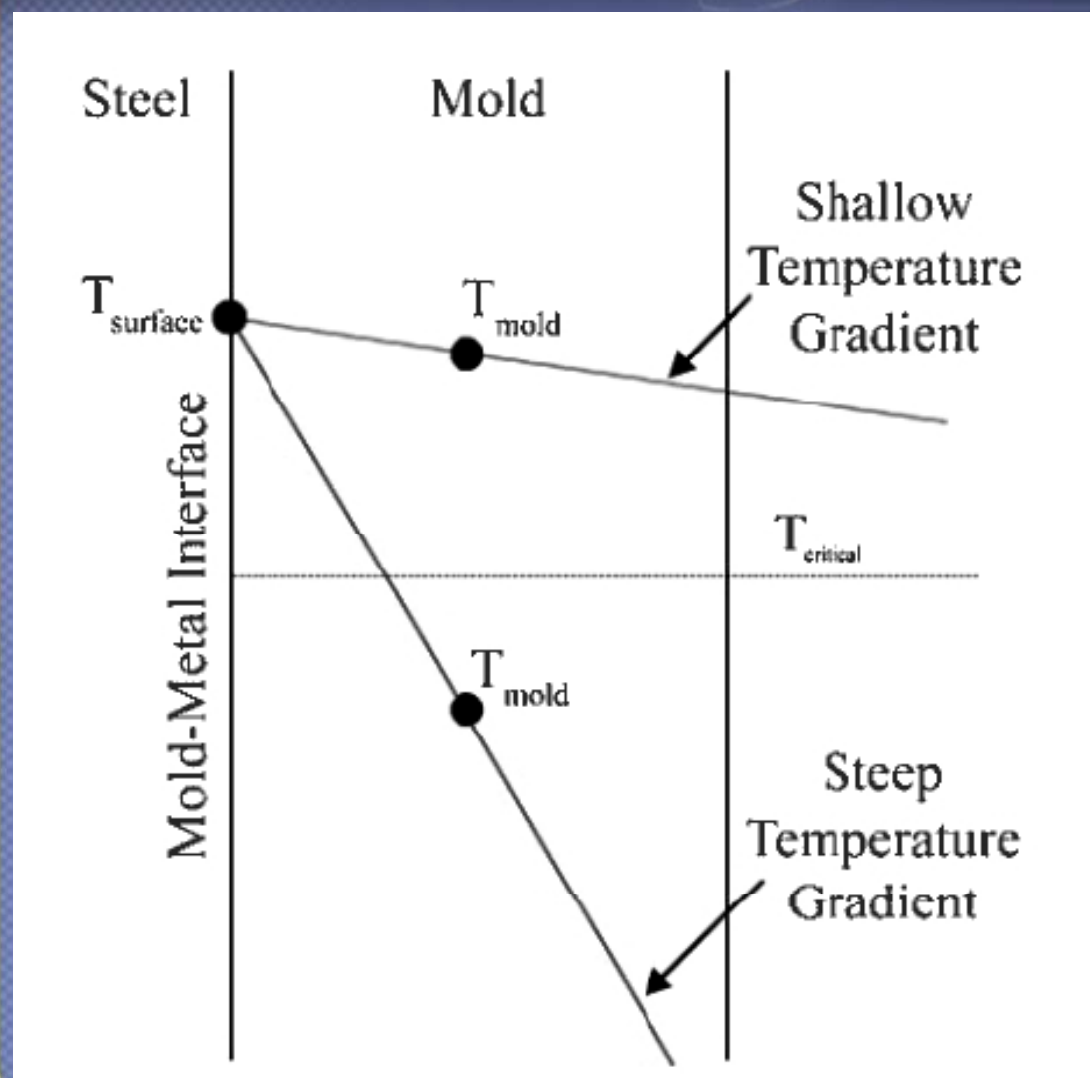
Metodika predikce hlubokých zapečenin

Kritická teplota - ~40%
frakce solidu oceli

Obr. Metodika predikce
vzniku hlubokých zapečenin
založená na kalkulaci času,
kdy teplota formy (nejen na
povrchu) v daném místě
překročí kritickou teplotu -
metodika použitá autory C.
Beckermann, B.E. Brooks, V.
L. Richards

Obr. Schematické znázornění rozdílu v predikci vzniku připečenin a hlubokých zapečenin na rozhraní forma-kov (rozdíly způsobené odlišným teplotním gradientem formy) - C. Beckermann, B.E. Brooks, V. L. Richards

Zkušební odlitek

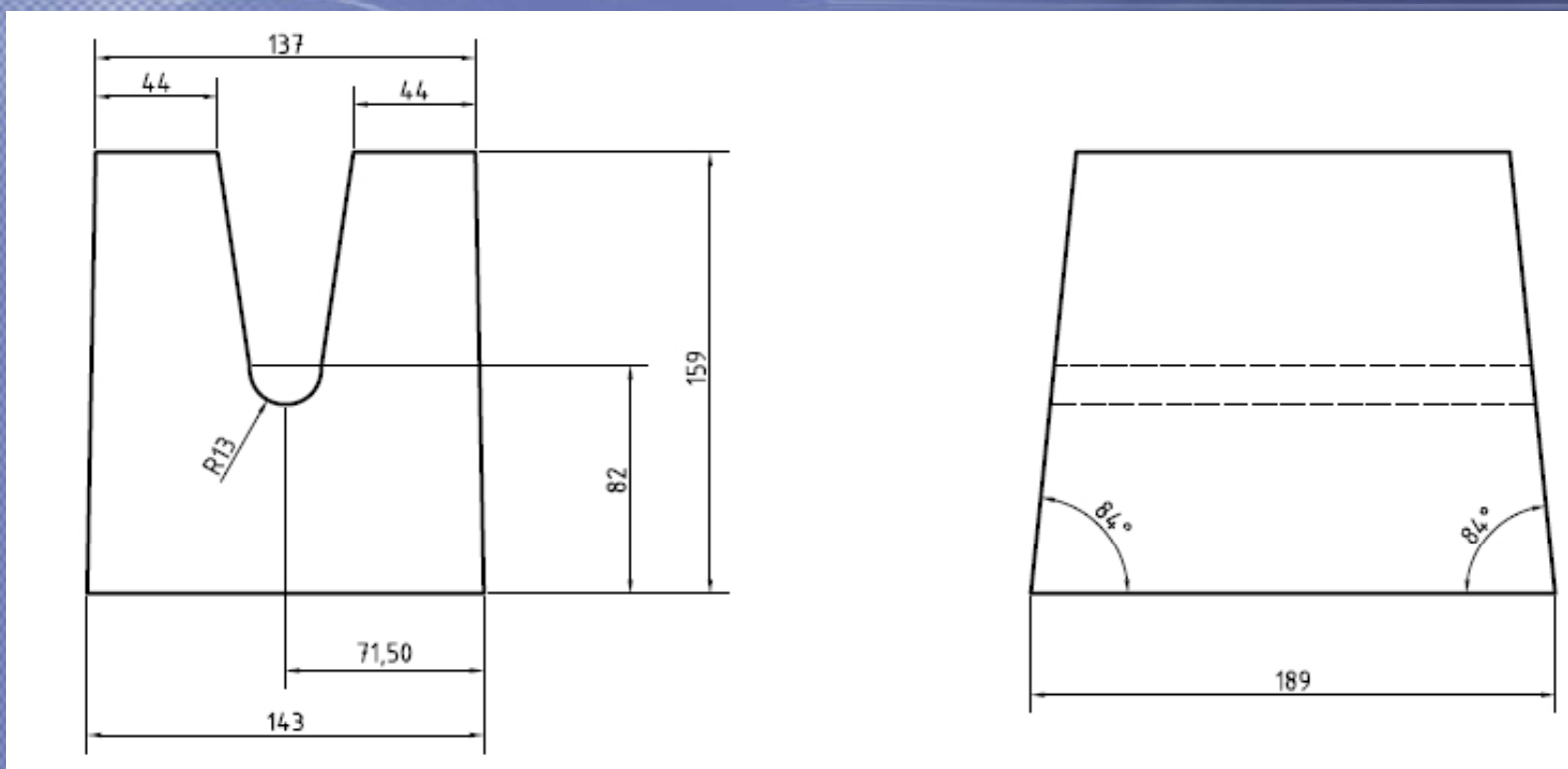
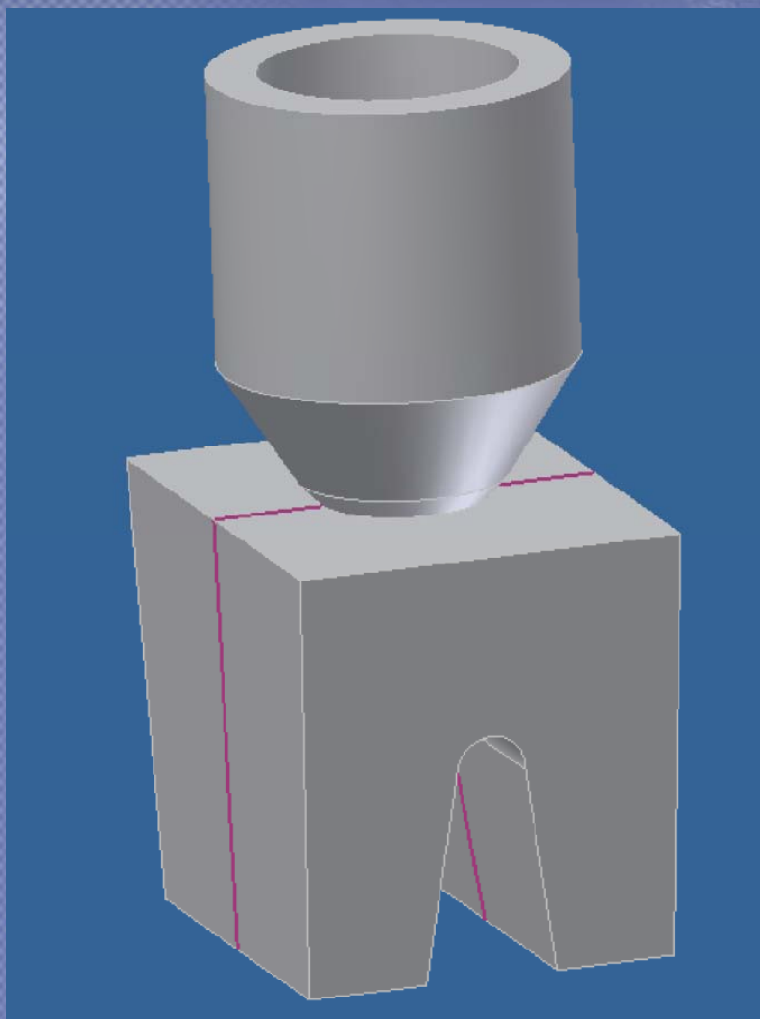

Fig. Modifikovaný zkušební odlitek použitý
autory C. Beckermann, B.E. Brooks, V. L.
Richards

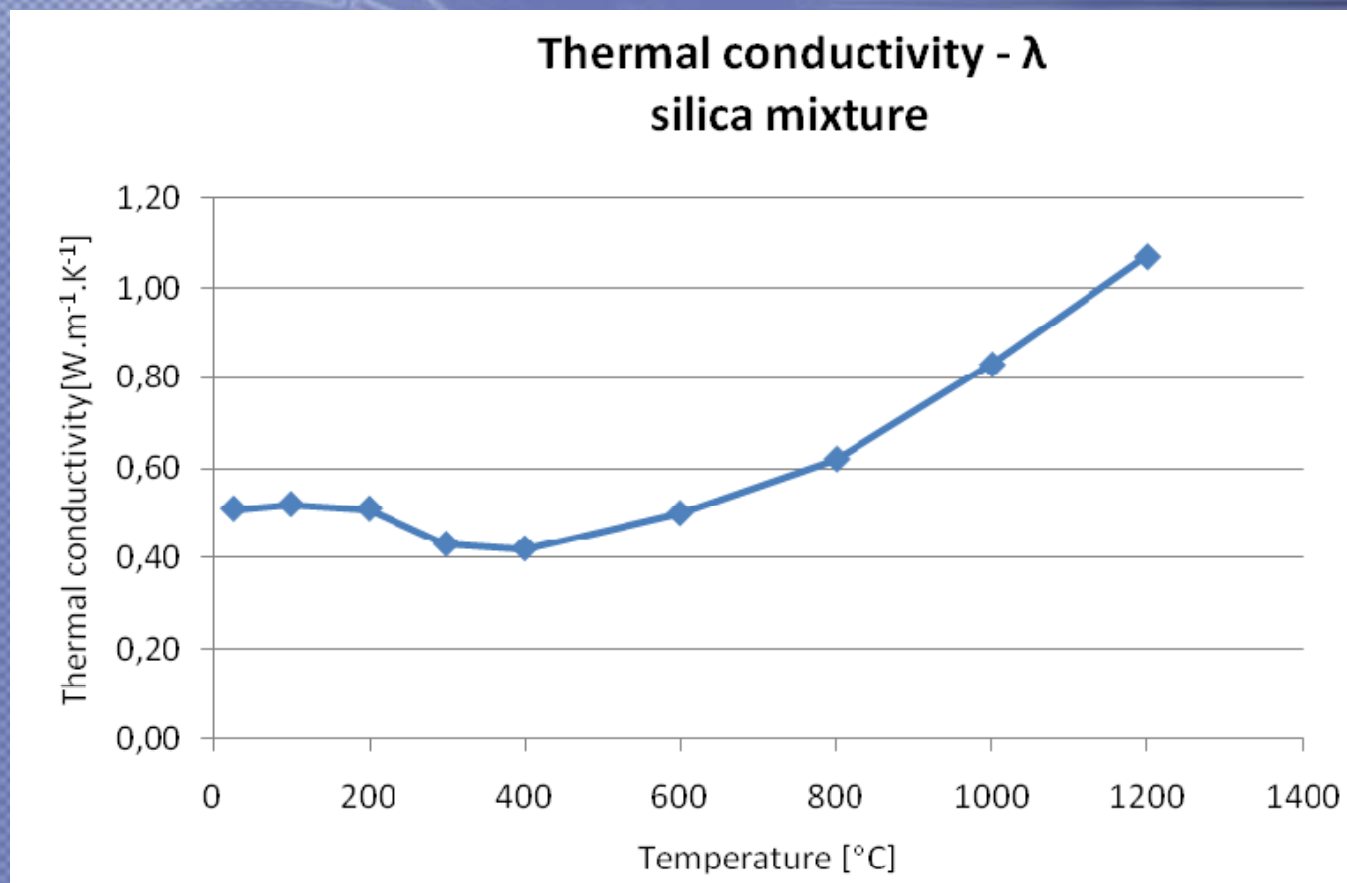

Obr. Model V-Bloku z
programu SolidWorks
software

Použité formovací směsi

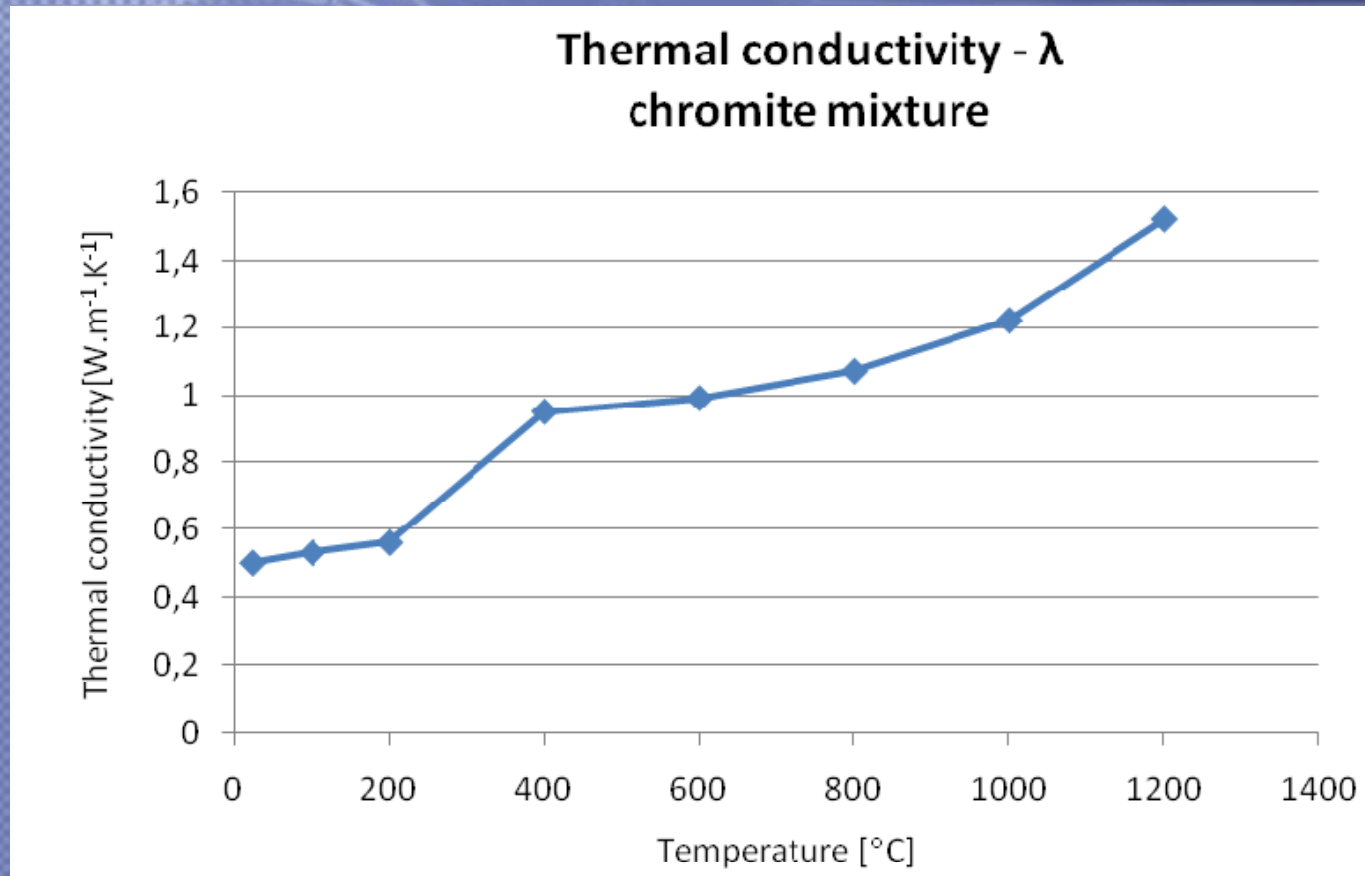
Křemenná formovací směs

Objemová hmotnost 1400 kg/m³

Chromitová formovací směs

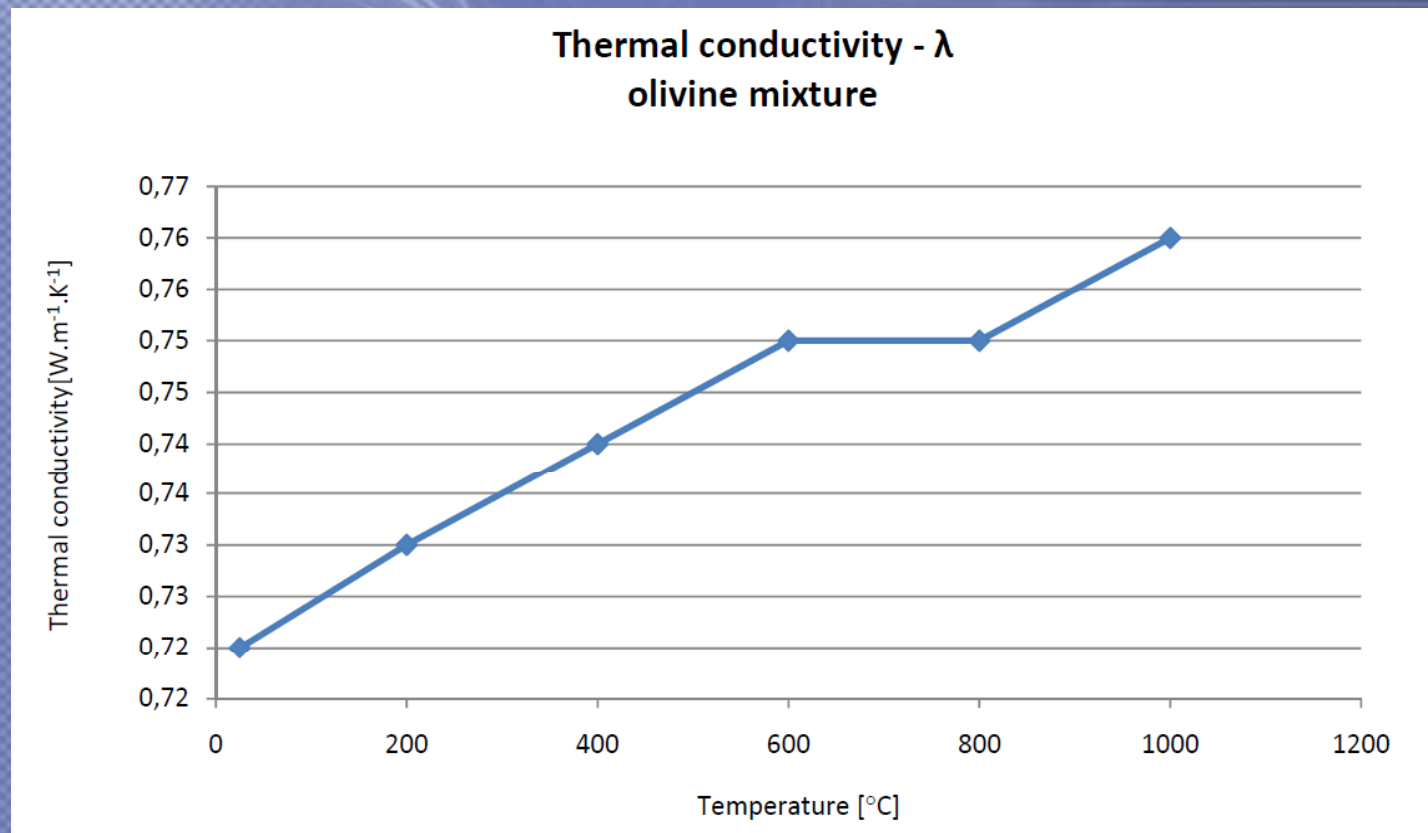
Objemová hmotnost 2800 kg/m³

Olivínové ostřivo

Objemová hmotnost 1830 kg/m³

Forma	Teplota [°C]	Tepelná vodivost [W/m.K]	Objemová hmotnost[kg/m ³]	Měrné teplo [J/Kg.K]	b _f formy
<i>Křemenná formovací směs</i>	100	0,520	1400	953	833
	500	0,452	1400	1117	841
	1000	0,830	1400	1321	1239
<i>Chromitová formovací směs</i>	23	0,500	2800	540	869
	200	0,560	2800	700	1048
	600	0,990	2800	870	1553
	1000	1,220	2800	950	1801
<i>Olivínová forma*</i>	25	0,720	1830	660	933
	200	0,730	1830	850	1066
	400	0,740	1830	990	1158
	600	0,750	1830	1070	1212
	800	0,750	1830	1130	1245
	1000	0,760	1830	1180	1281

Termo-fyzikální data použitá v průběhu simulací

* v případě olivínové formy byl v průběhu simulací použit rozdílný koeficient přestupu tepla (než v případě křemenné a chromitové směsi)

Použité materiály odlitku

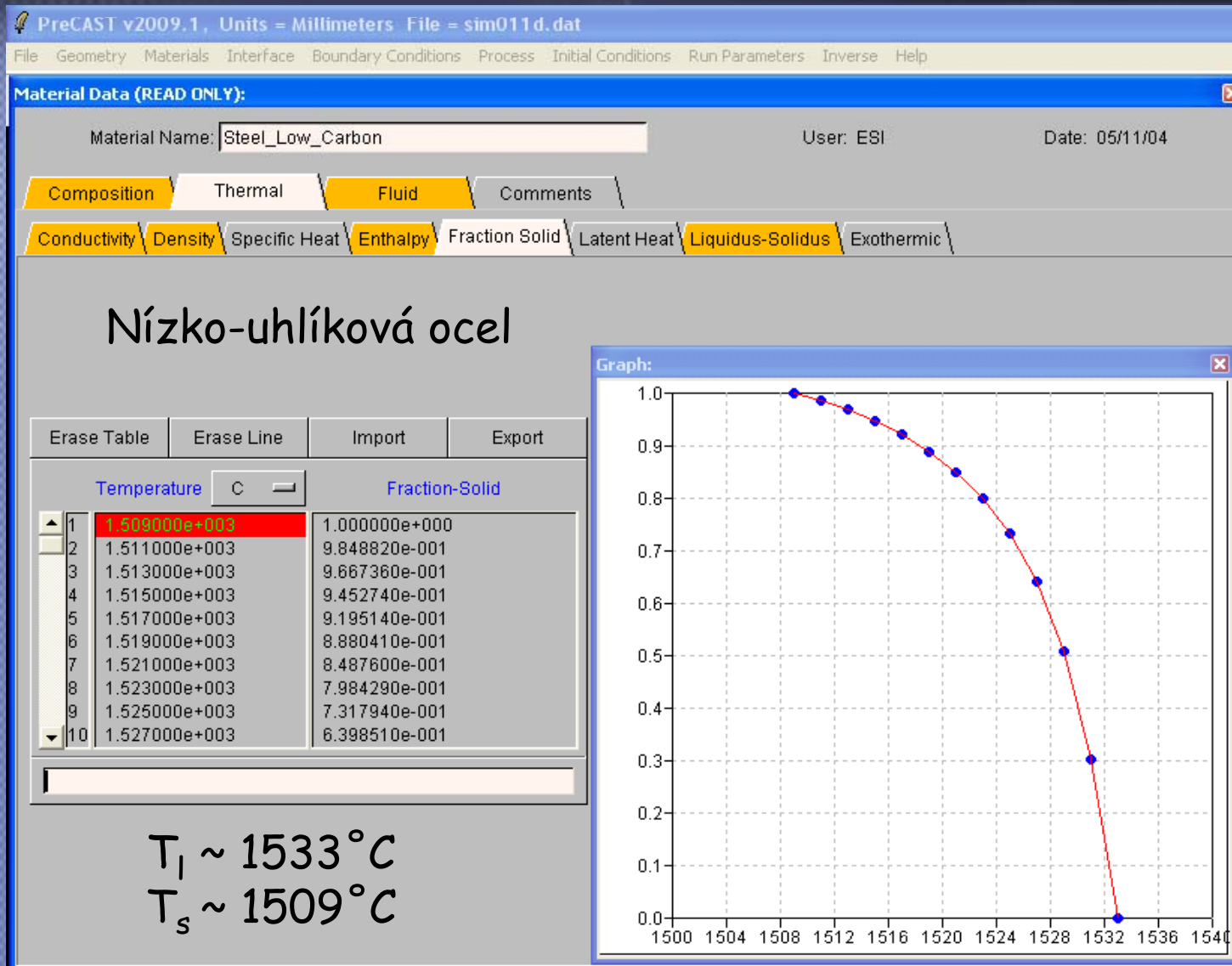
Nízko-uhlíková ocel

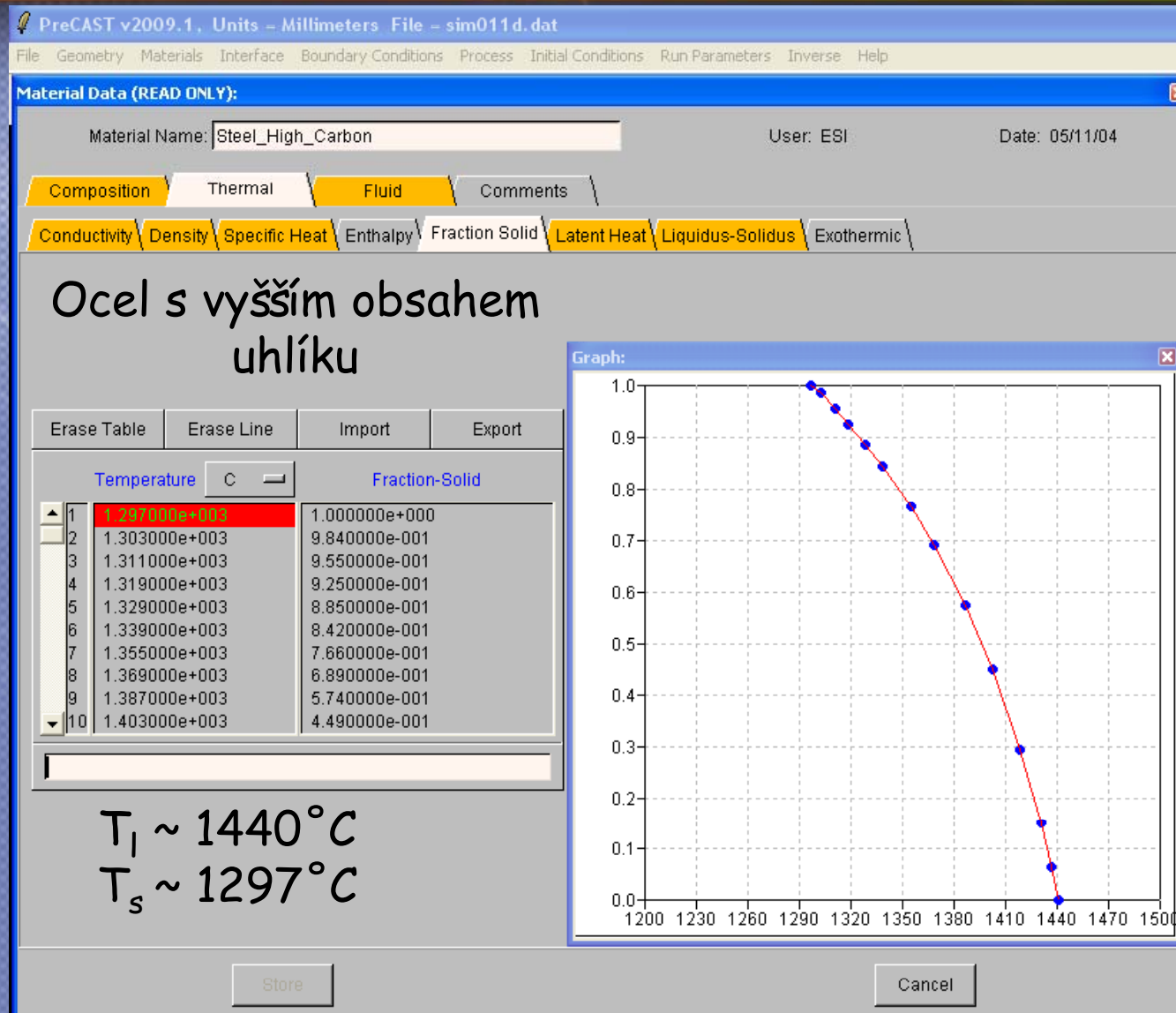
Prvek [hmot.%]									
C	Si	Mn	S	P	Cr	Ni	Mo	Cu	Al
0,06	0,01	0,38	0,035	0,017	0,02	0,055	0,03	0,08	0,001

Ocel s vyšším obsahem uhlíku

Prvek [hmot.%]						
C	Si	Mn	S	P	Cr	Ni
1,22	0,16	0,35	0,015	0,009	0,11	0,13

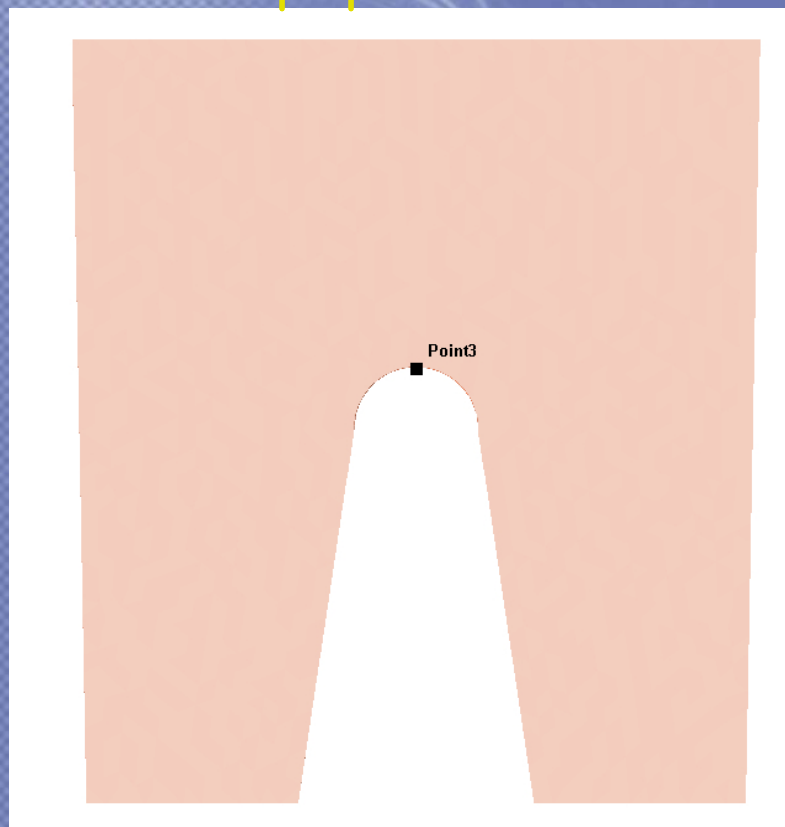

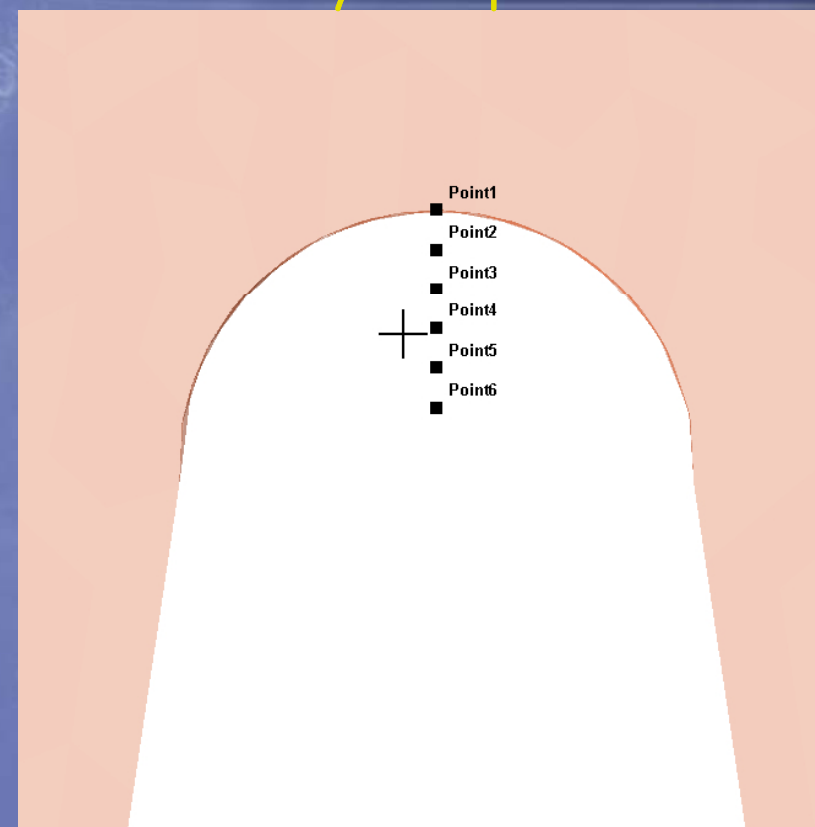

Výsledky simulací

Křivky z predikce vzniku
přípečenin

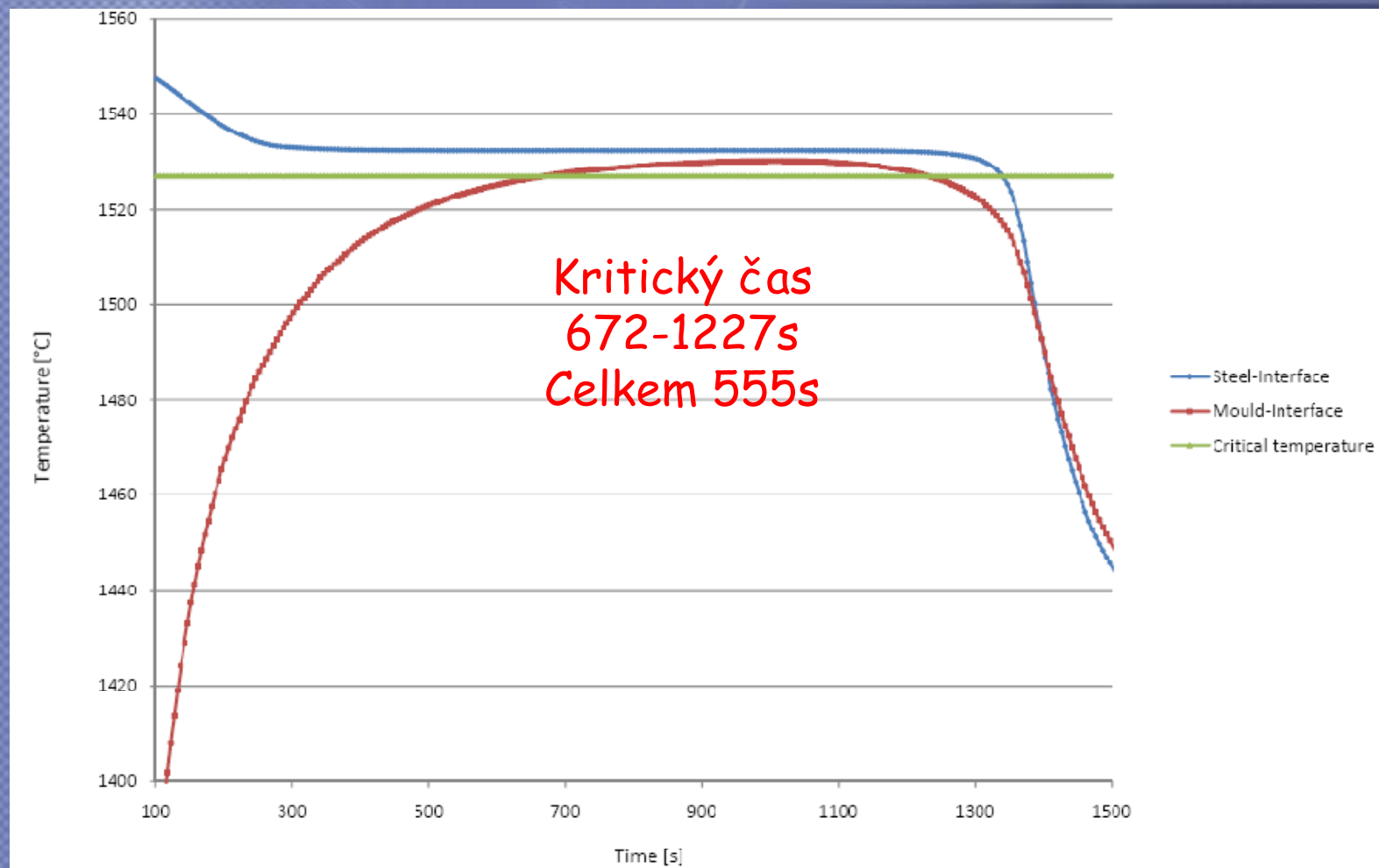

Křivky z predikce vzniku
hlubokých zapečenin

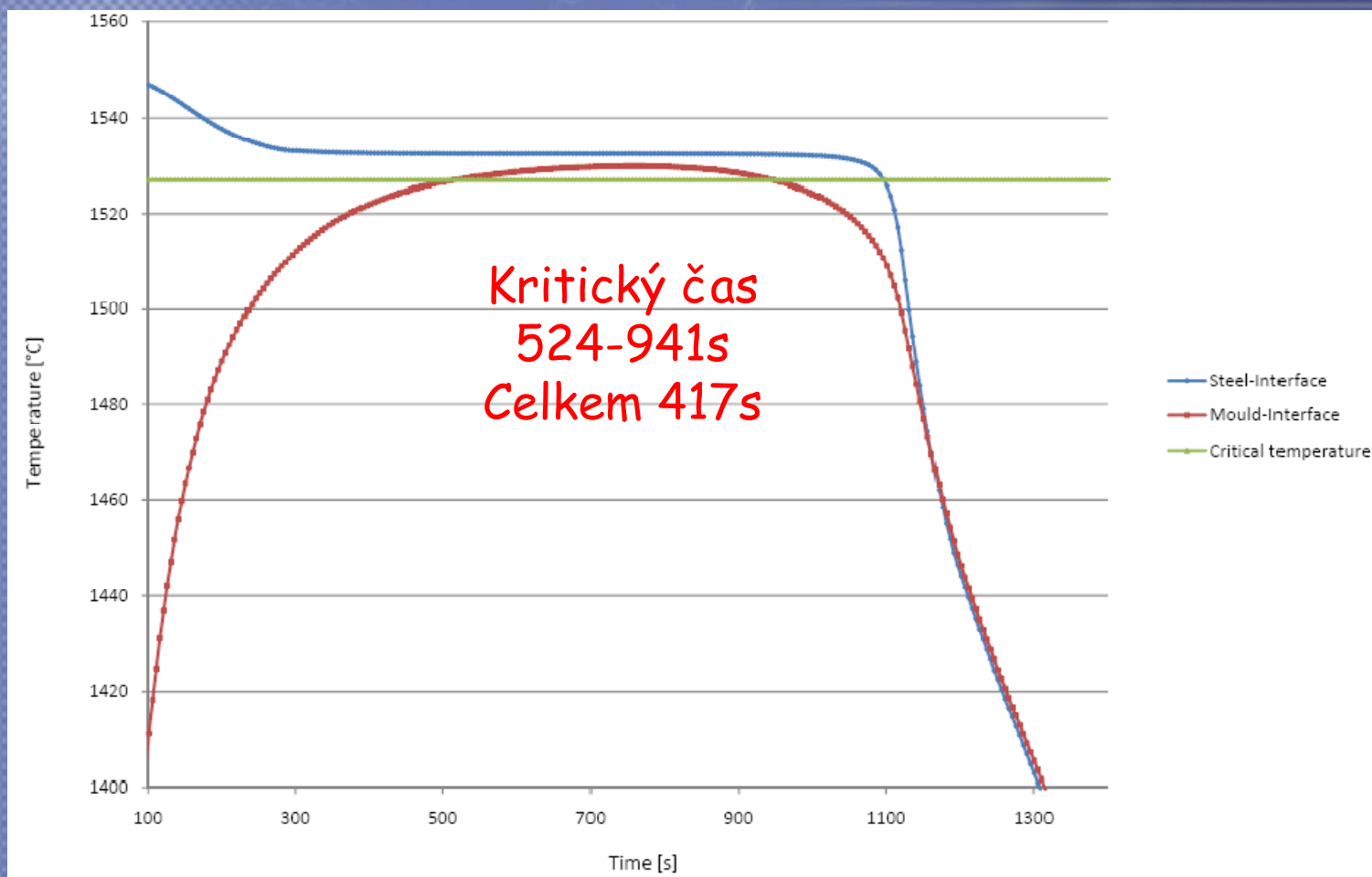

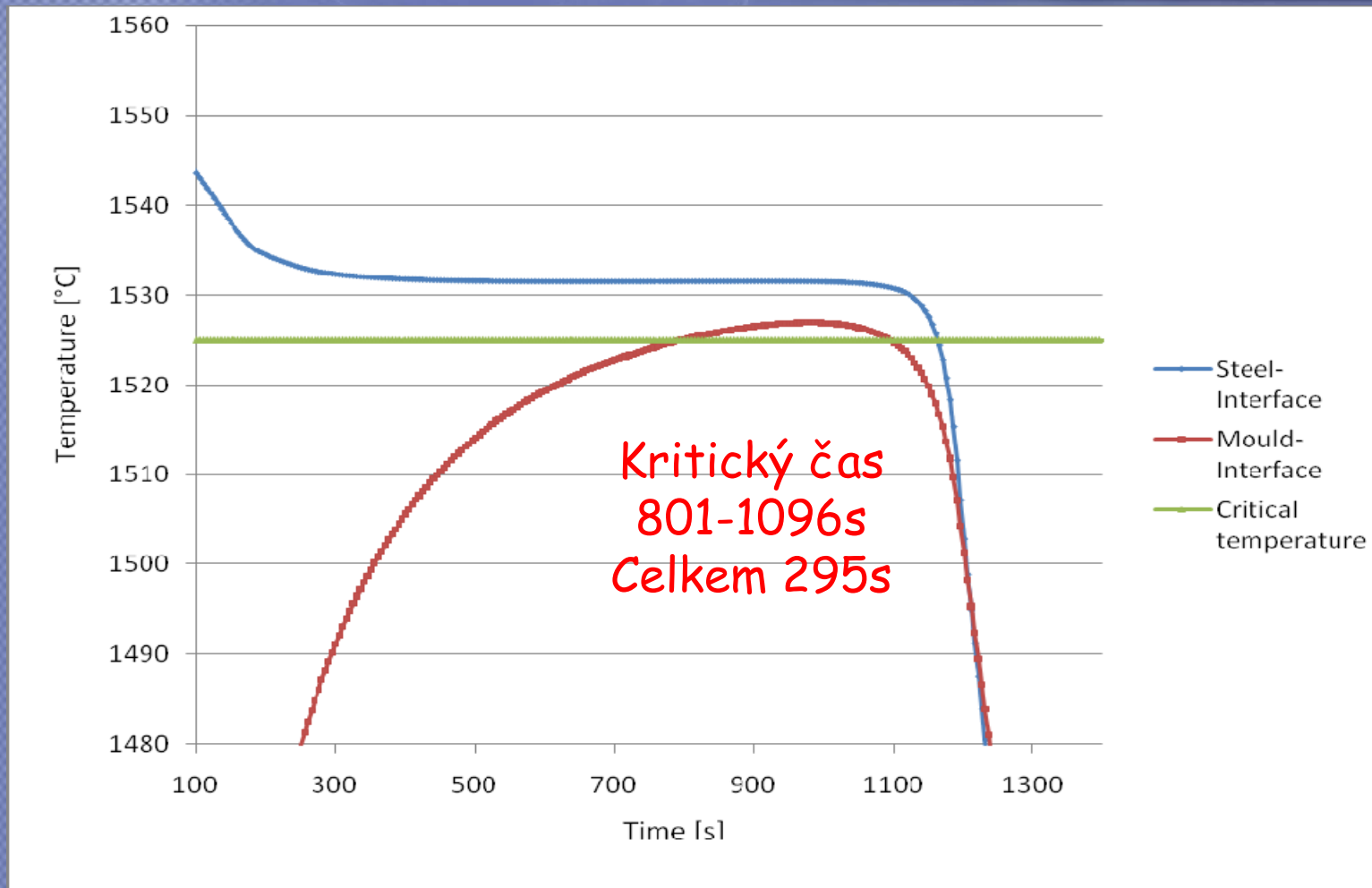
Křemenná formovací směs- nízkouhlíková ocel

Chromitová formovací směs- nízkouhlíková ocel

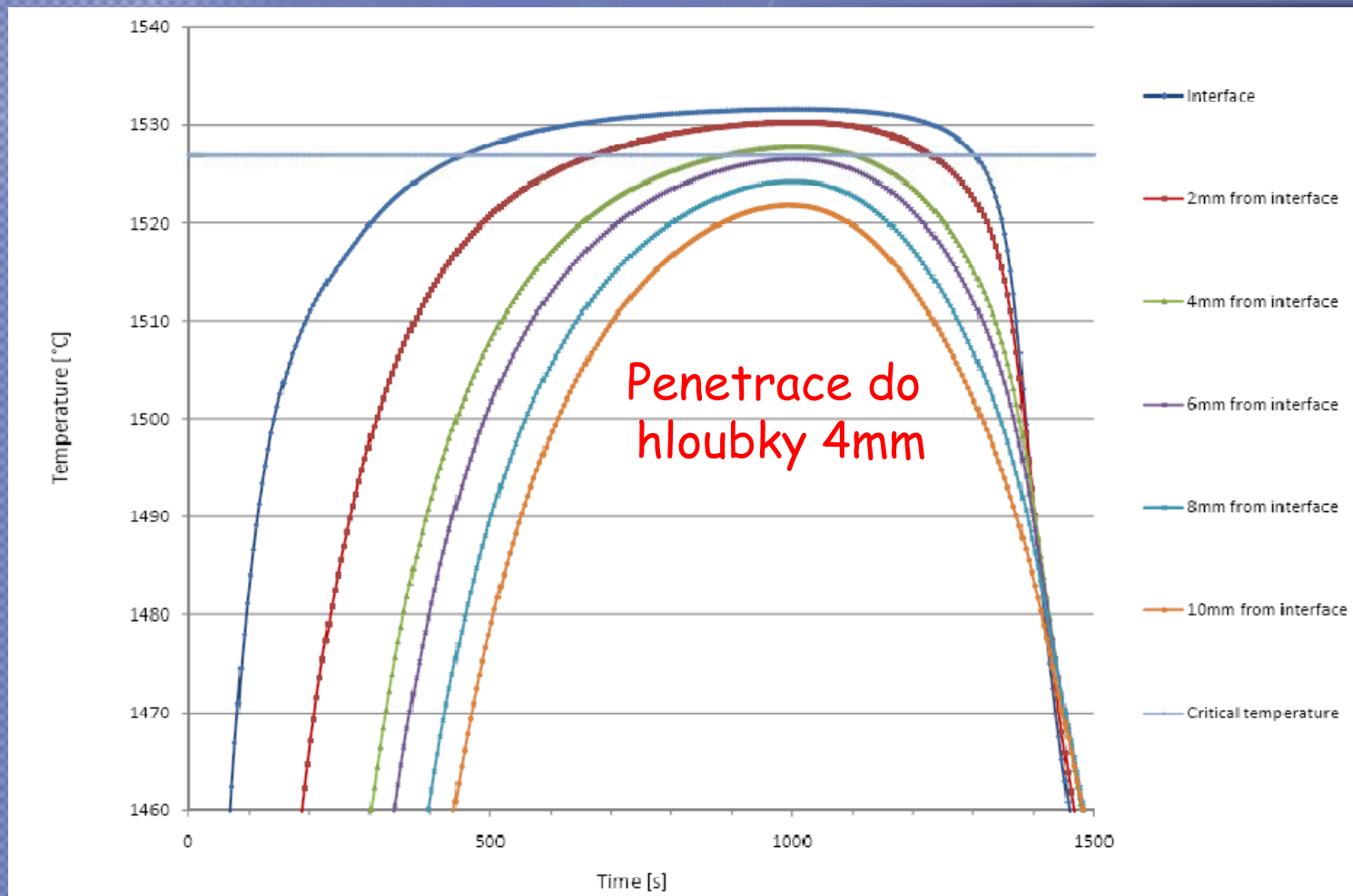

Olivínová forma- nízkouhlíková ocel

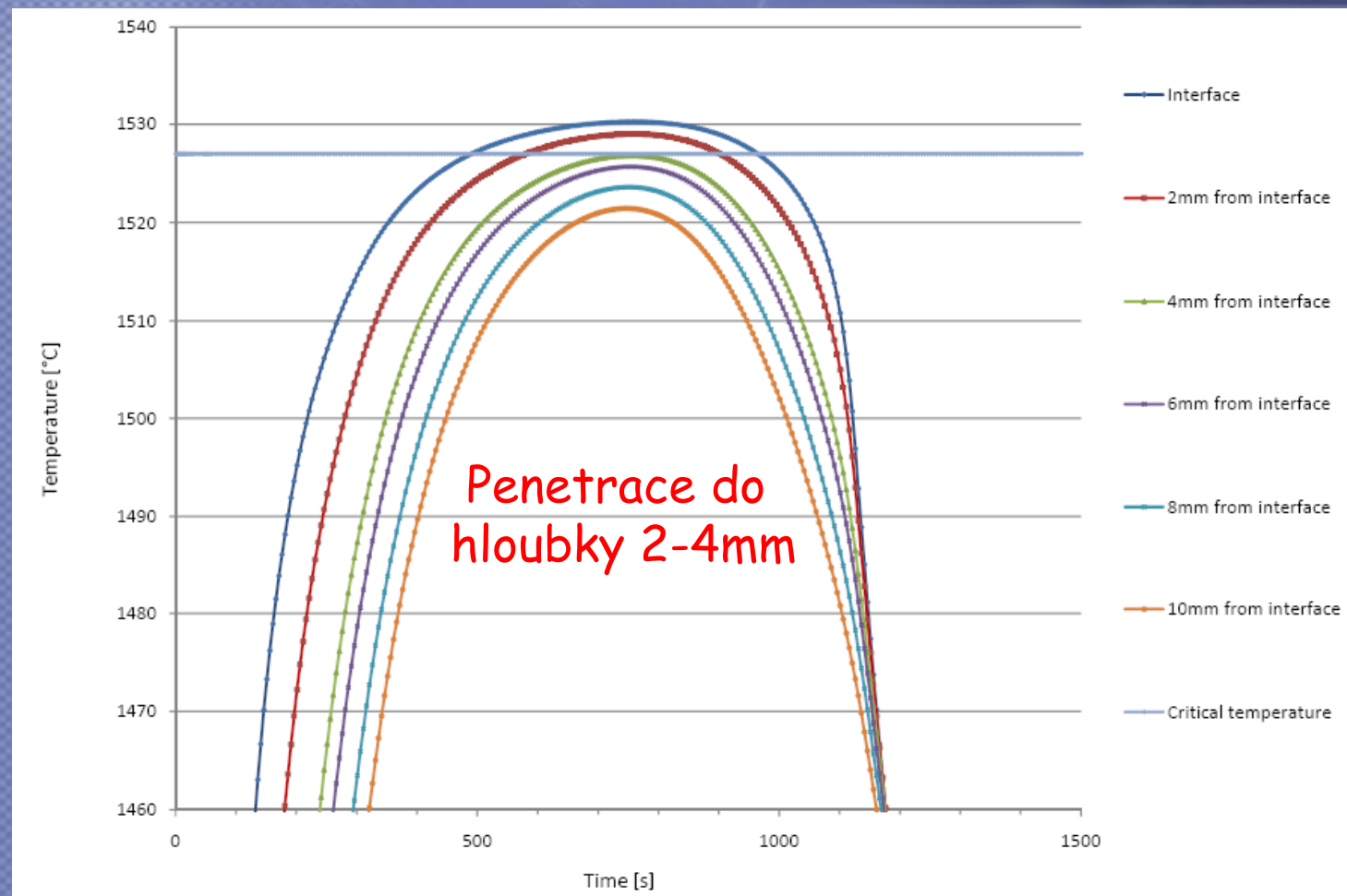

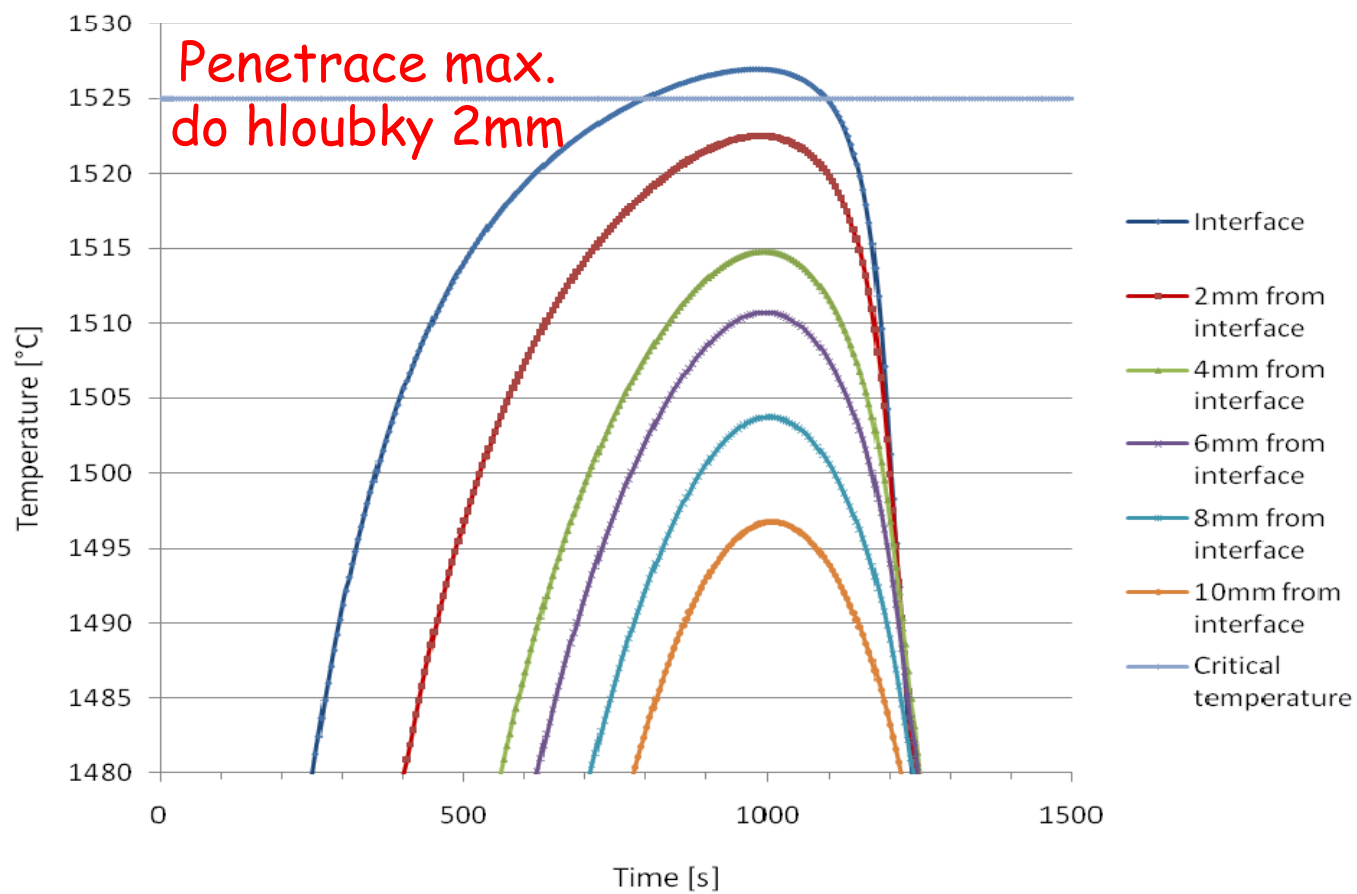
Křemenná formovací směs- nízkouhlíková ocel

Chromitová formovací směs- nízkouhlíková ocel

Olivínová forma- nízkouhlíková ocel

Teplotní kritérium- Ocel s vyšším obsahem uhlíku

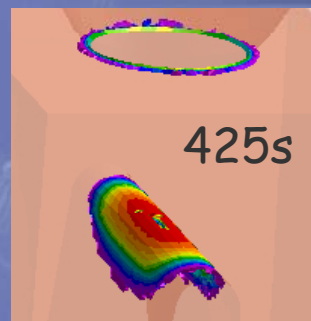
Licí teplota
1490°C

Křemenná
formovací směs

Start

Maximum

Konec

Kritický čas
124-1025s
Celkově 901s

Chromitová
formovací směs

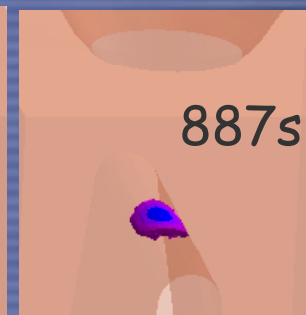
237s

512s

887s

Kritický čas
237-887s
Celkově 650s

Olivínová
forma

339s

541s

889s

Kritický čas
339-889s
Celkově 550s

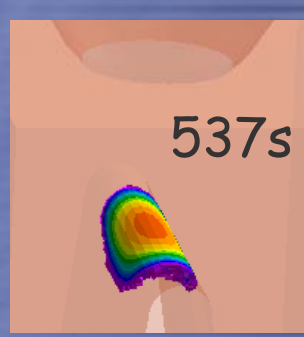
Teplotní kritérium- Ocel s vyšším obsahem uhlíku

Licí teplota
1490°C

Křemenná
formovací směs

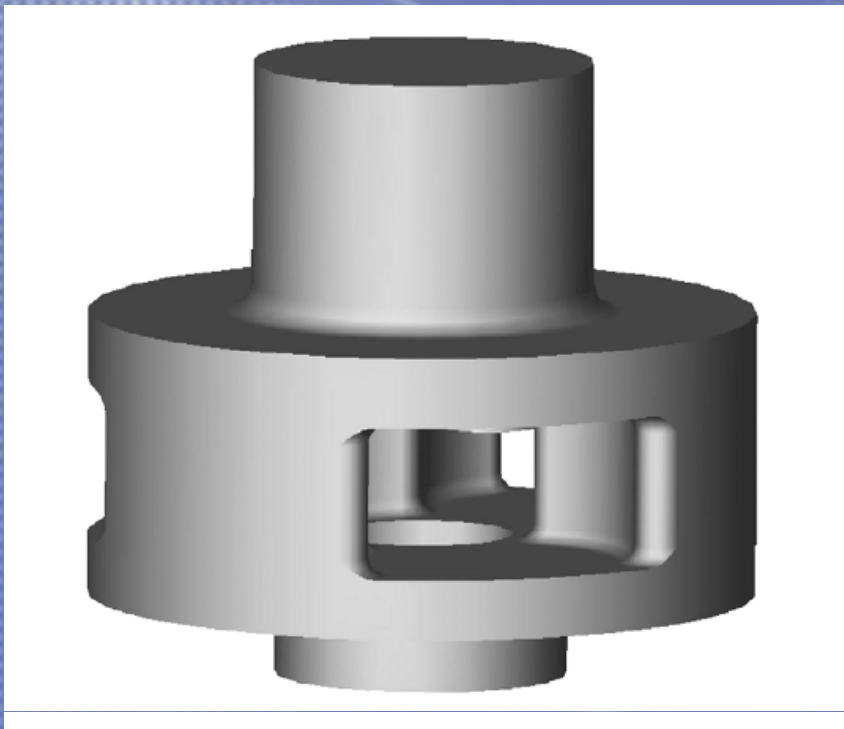
Chromitová
formovací směs

Olivínová
forma

Případová studie

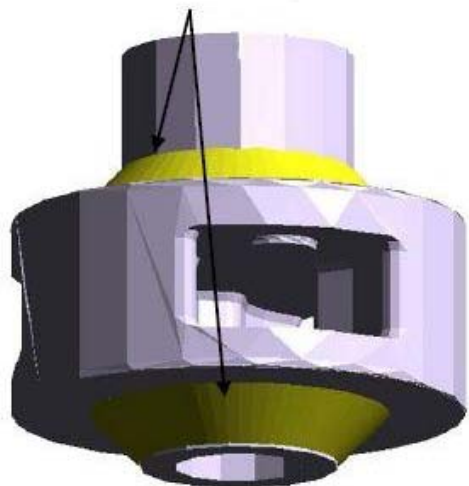

- Materiál odlitku: C19Mn5
- Forma: Křemen a Chromit
- Jádro: Křemen
- Licí teplota: 1580°C
- Likvidus: 1501°C
- Solidus: 1462°C
- Kritická teplota: 1465°C
(koresponduje s 80%
frakce solidus)
- Licí hmotnost: 2559 kg

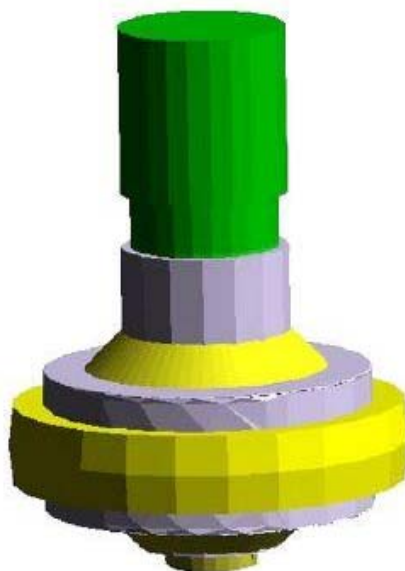

Technologie

Chromitové prstence

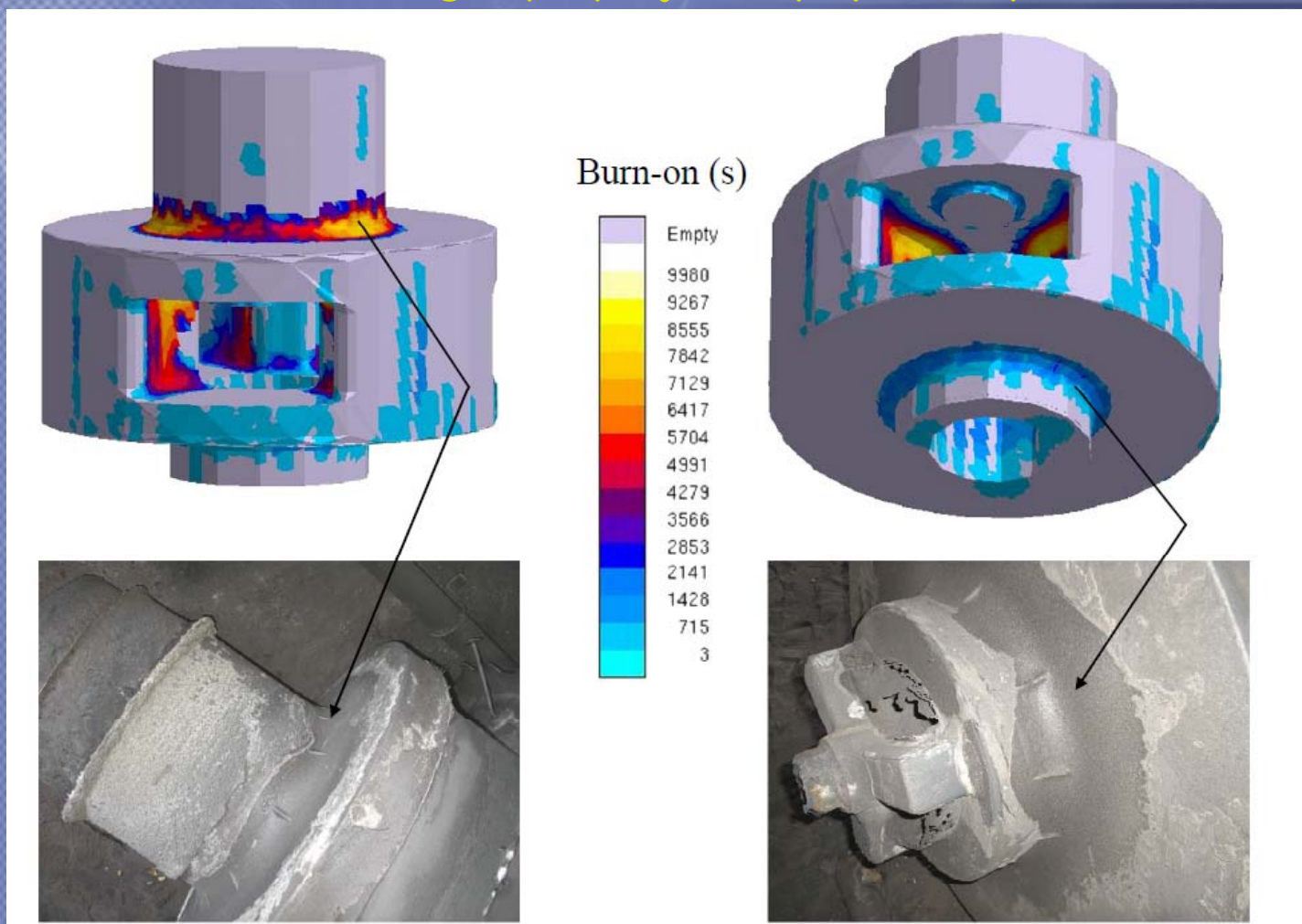
Jádra a nálitek

Izolace a vtokový systém

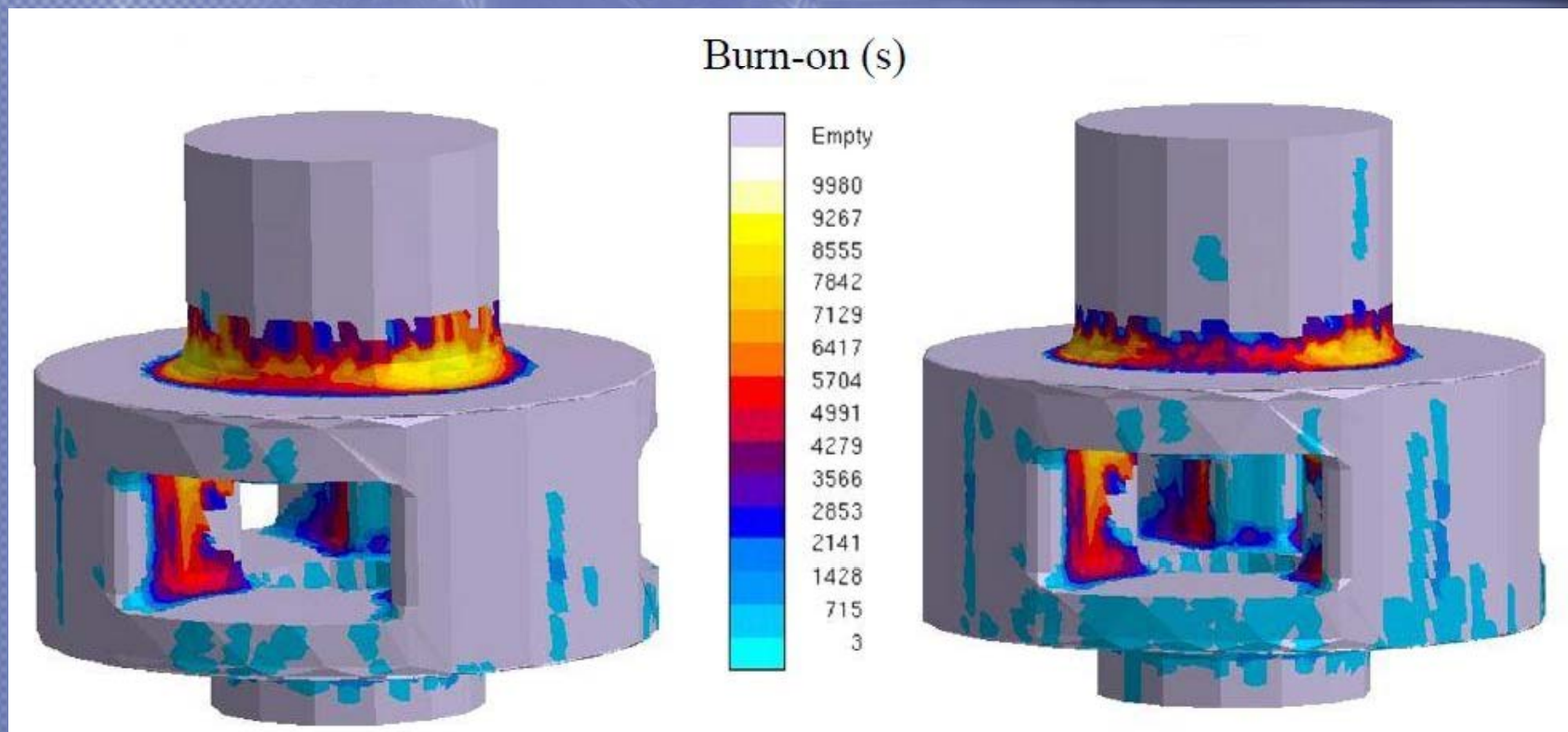

Přidání chromitových prstenců vyřešilo v původní technologii vyskytující se připečeniny

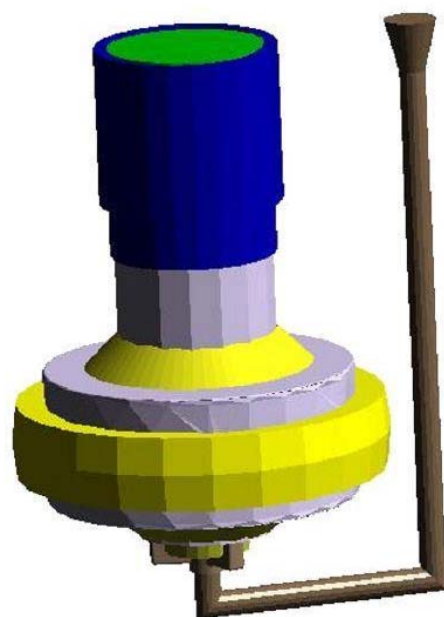

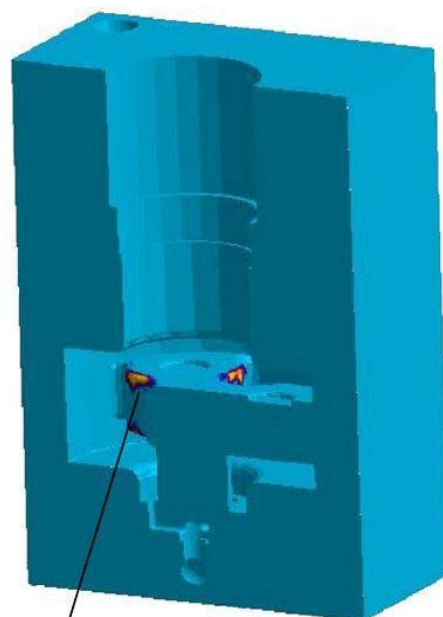
Vliv přidání lící vrstvy chromitového ostřiva na predikované
kritické časy vzniku připečenin,
maximální čas vzniku připečenin je snížen přibližně o 20%

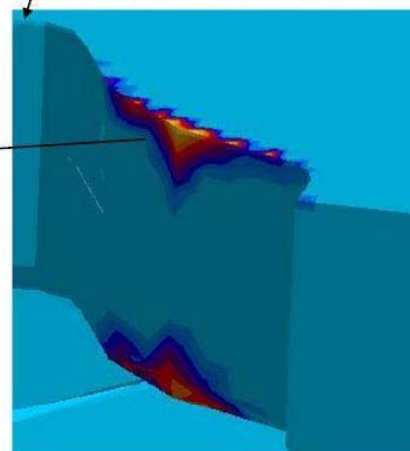

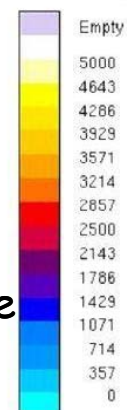
Reálná penetrace

Predikovaná penetrace

Penetrace (s)

Porovnání
predikované
a
pozorované
penetrace
(hluboké zapečnění)

Literatura

- [1] B.E. Brooks, C. Beckermann, V. L. Richards. Prediction of burn-on and mould penetration in steel casting using simulation, International Journal of Cast Metals Research, 2007, Vo.20, No.4, pp. 177-190.
- [2] International Committee of Foundry Technical Association. International Atlas of Casting Defects, Vol.2, 1993, ISBN 0-87433-053-X.
- [3] Elbel, T. a kol. Atlas vad odlitků ze slitin železa, 1.vydání 1992, MATECS Brno.
- [4] V. L. Richards and R. Monroe: Proc. Steel Founders' Soc. Am. 52nd Ann. Tech. Operat. Conf., Chicago, IL, USA, November, 1999, SFSA.